

CAPVT TERTIVM
De Fide & Operibus.

I. Fidem non esse humano iudicio as-
mandam.

Quoniam sapiētia carnis inimica est Deo. Le-
gi enim Dei non est subiecta, nec enim po-
est.] Non carnem dixit inimicam, sed sapi-
entiam carnis: id est, nō substantiam, sed aut malos
actus, aut cogitationem, siue asseuerationem, quæ
nascitur de errore. Sapiētia ergo carnis est primo
in loco, astrorum ab hominibus † inuenta disputa-
tio, deinde visibilium oblectatio. Hæc inimica Deo † *alias,*
sunt, quia elementorum Dominū, & opificem mun-
di his cœquant quæ fecit, astruētes nihil posse
fieri præterquam mundi continet ratio. Quamob-
rem negant Deum fecisse, vt virgo pareret, aut mor-
tuorum corpora resurgerent: quia stultum est, in-
quiunt, vt Deus fecerit ultra quàm sapit homo. O
prudētes mundi, qui putant Deum non debere ali-
ter facere, quàm ab eo facit condita creatura, vt
ipse similis creaturis putetur. *† presumē*
Virginē peper-
risse et corpo-
ra mortuorū
resurrectura
negant ij quō
humana sapie-
entia nitētur.

Non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux
Christi.] Pseudoapostoli, ne stulti viderētur pruden-
tibus mundi, in sapientia hominum Christum præ-
dicabant duplici genere, vt & eloquentiæ studerent,
& ea quæ mundus in nobis stulta iudicat, euitarent,
vt neque incarnatū Dei Filium, & de virgine natum
docerent, neque carnis futuram resurrectionē, quia
mundi istud sapientiæ ratio stultum iudicat: ac per
hoc Apostolus non se in sapientia hominum dicit
Christum prædicare, ne euacuetur crux Christi, quia
qui in sapientia hominis Christum annuntiant, ne-
gant veritatem prædicationis.

Et paullo post:

Quoniam Iudæi signa petunt, & Græci sapienti-
am quæ-

am quærunt.] Græci sapientiam quærunt, quia nolunt audire præterquam quæ mundi ratione possibilia sunt. *Tom. 5. in cap. 1. Epist. 1. ad Corinth.*

Animalis homo non assentitur ea quæ sunt fidei cum sensum iudicio in omnibus uti valit.

Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei, stultitia est enim illi.] Pecoribus enim similis, sensum suum in terram deprimit: ideoque non assentitur nisi quæ videt, nec putat aliquid posse fieri quâ quomodo scit. Ideo quicquid aliter audit quàm nouit, stultitiam iudicat: nihil enim æstimat posse fieri sine commixtione. Vnde ridet audiens Deum filium genuisse, quem scit simplicem & incorporeum, & virginem peperisse, & resoluta corpora rursus reuocari ad vitam, cum hæc magis ad laudem Dei proficiant, vt credatur fecisse, cuius operis ratio inuestigari non possit. *Tom. 5. in cap. 2. Epist. 1. ad Corinth.*

II. Fidem rectam ad salutem necessariam esse.

* *Matth. 18.*

Scriptum est in Euangelio: * Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum. Et alibi: * Medius vestrum stat, quem vos nescitis. Hinc ergo cognoscimus quod ante omnia fides nos commendare Deo debeat. Cùm fidem habuerimus, elaboremus vt opera nostra perfecta sint. *Tom. 4. lib. 2. de Cain & Abel, Cap. 2. Vide & cap. 9. eiusdem libri.*

* *Ioan. 1.*

Ante omnia fides debet nos commendare Deo.

Fides fundamentum est omnium virtutum.

* *Gen. 12.*

Magnus plane vir (Abraham) & multarum virtutum clarus insignibus, quem votis suis philosophia non potuerit æquare. Denique minus est quod illa finxit, quàm quod iste gessit, maiorque ambizioso eloquentiæ mendacio simplex veritatis fides. Itaque cuiusmodi fuerit in eo viro deuotio, consideremus. Ea enim virtus ordine prima est, quæ est fundamentum ceterarum: meritoque hanc ab eo primam exigit Deus dicens: * Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. *Tom. 4. lib. 1. de patriarcha Abraham, Cap. 2.*

De sacramentis quæ accepistis, sermonē adior, cuius

eius rationem non putavi ante præmitti. In Chri- *Prima vox ho*
 stiano enim viro prima est fides. Ideo Romæ fideles *minis Christi-*
 dicuntur qui baptizati sunt, & pater noster Abraham *ani est, Credo*
 ex fide iustificatus est, non ex operibus. *Tom. 4. lib. 1.*
de sacramen. Cap. 1.

In quibus & nos aliquando conuersati sumus in
 desiderijs carnis nostræ, facientes voluptates carnis
 & consiliorum eius, & eramus natura filij iræ, sicut
 & ceteri.] Omne peccatum caro dicitur, maxime
 perfidia, quæ est totius sceleris mater. Nulli opera *Infideli bona*
 bona & castitas proderit, si sit perfidus. Perfidia enim *opera prodesse*
 hæc omnia maculat. *Tom. 5. in cap. 2. Epist. ad Ephes. sequeunt.*

III. Fidem esse donum Dei.

Sicut post lapsum plerisque, si patiantur, corona *Fides Dei do-*
 redditur: ita si credant, & fides redditur. Quæ fi- *num est.*
 des Dei donum est, sicut habes scriptum: * Quia à ** Philip. 1.*
 Deo vobis datum est, non solum vt credatis in eum,
 sed etiam vt pro illo patiamini. *Tom. 1. lib. 1. de Peniten-*
tia, Cap. 10.

Igitur fides quæ bonæ voluntatis & iustæ actio- *Fides bonæ vo-*
 nis est genitrix, quo ipsa fonte nascatur, Apostolus *luntatis et in-*
 Paullus exponat, qui pro Romanorum fide Deo gra- *stæ actionis ge-*
 tias agit, dicens: * Primum quidem gratias ago Deo *nitrix est, &*
 meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia à solo Deo da- *fidem vestram annuntiat in vniuerso mundo. Ad tur.*
 fides vestra annuntiat in vniuerso mundo. Ad tur.
 Ephesios quoque scribens: * Propterea, inquit, & * *Rom. 1.*
 ego audita fide vestra quæ est in Domino Iesu, & di- *Paulus pro*
 lectione in omnes sanctos, non cesso gratias agens *dono fidei Deo*
 pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus *gratias agit.*
 meis, vt Deus Domini nostri Iesu Christi Pater glo- ** Ephes. 5.*
 riæ det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis in
 agnitionem eius, illuminatos oculos cordis vestri,
 vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, quæ diuitiæ
 gloriæ hereditatis eius in sanctis. Et ad Thessaloni-
 censes: * Ideo & nos gratias agimus Deo sine inter- ** 1. Thes. 2.*
 missione, quoniam cum accepissetis à nobis verbum
 auditu Dei, accepistis non vt verbum hominum sed
 (sicut

(sicut est vere) verbum Dei qui operatur in vobis qui credidistis. Potuitne plenius aut evidentius demonstrari Dei esse donum credentium fidem, quam ut ideo agerentur gratiæ Deo, quoniam ij quibus verbum Dei per homines prædicabatur, nõ quasi de hominum sermone dubitarunt, sed tamquam Deo loquenti per homines crediderunt, qui in ipsis est operatus ut crederent?

Et paullo post:

* 1. Pet. 1.
*Petrus Apostolus
 ex Deo habet
 et fidem prædicat.*

Petrus quoque Apostolus ex Deo haberi fidem prædicans, ita scribit: *Scientes quòd non corruptibilibus auro & argento redempti estis de vana conversatione vestra paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Christi Iesu, præcogniti quidem ante constitutionem mundi, manifestati autem nouissimis temporibus propter vos qui per ipsum fideles estis in Deum, qui suscitabit eum à mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides vestra & spes esset in Domino. Tom. 2. lib. 1. de vocat. gent. Cap. 8.

IIII. *Fidem non ita esse donum Dei, ut propter voluntatis motum, non sit pariter & liberi arbitrij.*

Sicut animus nihil virtutis capit nisi radium vere sacciperit luminis, ita gratia nihil ei quem vocat, confert: nisi oculos in eo aperuerit voluntatis. Quæ in plerisque (sicut superius disputatum est) ab ipso initio sui ardentissima citis & magnis ditatur augmentis: in plerisque autem tarde cunctanterque proficiens, vix ad ea incrementa prouehitur, quæ idoneam ad perseuerandum habeant firmitatē. Dicit quidem Dominus: *Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit me, attraxerit eum. Sed hoc ideo dictum est, ut illam fidem sine qua nemo ad Christum venit, ex Patris haberi munere nouerimus, secūdam illud quod Apostolo dicitur: *Beatus es Simon Barionæ, quia

* Ioh. 6.
*Ut credamus
 et gratia Dei,
 et nosler assen-
 sus requiritur.
 * Matth. 16.*

quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Qui in cordibus trahendorum hoc egit vt crederent, hoc effecit vt vellent. Non enim esset vn de traherentur, si sequaces fide & voluntate non essent: quoniam qui non credunt, nec trahuntur omnino, nec veniunt, neque accedunt qui dissentiunt, sed recedunt. Qui ergo veniunt, amore ducuntur: dilecti enim sunt, & dilexerunt, quæsi sunt, & quæsierunt: & quod eos voluit Deus velle, voluerunt: qui ad obediendum sibi ipsum velle sic donat, vt etiã a perseueraturis illam mutabilitatē quæ potest nolle, non auferat. Alioquin nemo vnquam fidelium recessisset à fide. Neminem concupiscentia vinceret, neminem tristitia elideret, neminem iracundia debellaret, nullius caritas refrigesceret, nullius patientia frangeretur, & collatam sibi gratiam nemo negligeret. *Tom. 2. lib. 2. de vocat. gent. Cap. 9.*

Homogratia fidei illustratur, ab ea per liberã voluntatem recedere potest.

Non quod dominemur fidei vestre, sed adiutores simus gaudij vestri. Fide enim statis.] Quoniam fides non necessitatis, sed voluntatis res est: ideo dicit: Non quod dominemur fidei vestræ. Dominatus enim necessitatis causa est. *Tom. 5. in cap. 1. Epist. 2. est. ad Corinth.*

Fides non necessitatis, sed voluntatis res

V. Quomodo fides, spes, caritas inter se affectæ sint, & fides à caritate perficiatur, ac vtilis reddatur.

Scriptura diuina vitam beatam in cognitione sponit diuinitatis, & fructu bonæ operationis. Denique vtriusque assertionis Euangelicum suppedit testimonium. Nam & de scientia ita dicit Dominus Iesus: * Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Et de operibus ita respondit: * Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter

Scriptura diuina vitam beatam in fide & fructu bonæ operationis collocat.
* Ioan. 17.
* Matth. 19.

propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

Et post pauca:

Fides vitam æternam habere dicitur, quia fundamentum est bonum. Habent et bona facta, quia vir iustus & rebus probatur. Pulcra similitudine ostenditur quomodo fides & opera bona cohercant.

Habet ergo vitam æternam fides, quia fundamentum est bonum. Habent & bona facta, quia vir iustus & dictis & rebus probatur. Nam etiam exercitatus sit in sermonibus, & desidiosus in operibus, prudentiam suam factis repellit: & grauius est scire quid facias, nec fecisse quod faciendum cognoueris. Contra quoque strenuum esse in operibus, affectu infidum, ita est ac si vitioso fundamento pulcra culminum velis eleuare fastigia: quod quo plus struxeris, plus corrui: quia sine munimento fidei bona opera non possunt manere. Infida statio in portu nauem perforat, & arenosum solum cito cedit, nec potest impositæ edificationis sustinere onera. Ibi ergo plenitudo præmij, ubi virtutum perfectio, & quedam in factis atque dictis æqualitas est sobrietatis. *Tom. 1. lib. 2. Officiorum, Cap. 2.*

* 11. Cor. 3.

Doceris hac serie scripturarum fidem esse radicem virtutum omnium. Vnde & Apostolus ait: * *Quia fundamentum nostrum Iesus Christus est: & quicquid supra hoc fundamentum ædificaueris, hoc solum ad operis tui fructum, & ad virtutis proficere mercedem.* *Tom. 4. lib. 2. de Cain & Abel, Cap. 9.*

Fides principium Christiani est, plenitudo iustitiae.

Principium verborum tuorum veritas.] Fides principium Christiani est, plenitudo autem Christiani iustitia est. Fides in confessione populorum, iustitia in martyrum passione. *Tom. 4. Sermone 20. in psal. 118.*

* 1. Cor. 13.

Perfecta caritas omnem fidem habet, sed non continet ra omnem fidem perfectam caritatem.

Denique Abraham credidit, & sic diligere cepit: & credidit non ex parte, sed per omnia. Aliter enim habere plenam non poterat caritatem, quia scriptum est: * *Caritas credit omnia: Si non credit omnia, non videtur caritas esse perfecta.* Ergo perfecta caritas omnem fidem habet. Non tamen facile dixerim, quod continuo omnis fides perfectam caritatem habeat, quia Apostolus dixit: * *Si habeam omnem fidem ita*

* Ibi dem.

ut montes

vt montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest. *Tom. 3. lib. Epist. 9. Epist. 74.*

Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.] Breuiter autem (Christus) Iudæorum vitia multa perstringit, qui vilium fructuum decimis conferendis omne studium intendant suum, nec vllum fururi iudicij metum, nec aliquam Dei caritatem, cum opera sine fide vana sint. Prætereunt enim iudicium & caritatem Dei. Iudicium ideo, quia non omnia quæ agunt, in iudicium referunt. Caritatem ideo, quia non ex affectu Deū diligunt. Sed ne rursus fidei nos studiosos faciat operum negligentes, perfectionem fidelis viri breui sermone concludit, vt & fide & operibus approbetur, dicens: Hęc oportuit facere & illa non omittere. *Tom. 5. lib. 7. Comment. in cap. 11. Luca.*

*Christus fidē
& opera com-
munit.*

Circumcisio nihil est, & præputium nihil est.] Manifestum est, quia nec obest nec prodest. Sed obseruatio mandatorum Dei.] Id est, fides propitium facit Deum, si bonis operibus approbetur. *Tom. 5. in cap. 7. 1. Epist. ad Corinth.*

*Fides bonis o-
peribus vesti-
ta propitium
facit Deum.*

Ergo impij non resurgunt in iudicio: hoc est, in portionem eorum qui iudiciū subituri sunt: nec peccatores resurgunt in consilio iustorum. Vides quia surgunt impij, & non surgunt in iudicio iustorum: quia peccatores etsi non resurgunt in consilio iustorum, resurgunt tamen in iudicio. Vnde videntur qui bene crediderunt, & fidem suam etiam operibus exsecuti sunt, ipsi non iudicari, sed surgere in consilio iustorum. Peccatores autem qui non possunt inter iustos surgere, surgent in iudicio. Habes duos ordines. Tertius superest impiorum, qui quoniam non crediderunt, iam iudicati sunt: & ideo non resurgunt in iudicium, sed ad pœnam. * Dilexerunt enim ma-

*Qui bene cre-
diderunt, et si
dem etiā ope-
ribus exsecu-
ti sunt, surgēt in
consilio iustor-
um.*

** Ioan. 3.*

Deū nemo diligere potest nisi prius eum per fidem cognoscat.

uere, sed victi illecebris peccatorum, dilexerūt plus tenebras quàm lucem. Id est, vtrumque dilexerunt, sed magis tenebras. Sed quia de illis præmisit qui nō crediderunt: sic accipiendum puto, quōd dilexerunt tenebras & non lucem. Lux enim Christus. *Qu* ergo non crediderunt luci, absurdum est vt lucem vel dilexissē cresantur, quam nescierunt. Nescierunt enim, neque intellexerunt, in tenebris ambulant: sicut scriptum est. *Tom. 4. in enarratione psalmi primi, fere ad finem.*

CAPVT QVARTVM De Iustificatione.

I. Hominem suis operibus, qua vel per humana natura vires, vel per legis doctrinam sunt, absque diuina per Iesum Christum gratia coram Deo iustificari non posse.

Iudæi & Greci sub peccato concluduntur dum iustificatur per fidem Christi.
** Ephes. 2.*

ORigo veræ vitæ veræque iustitiæ in regenerationis est posita sacramento, vt vbi homo renascitur, ibi etiam ipsarum virtutum veritas oriatur. Et incipiunt ad perpetuam gloriam proficere per fidem, qui vix ad temporalem vanæ laudis poterant peruenire mercedem. Siue enim Iudæus legis scientia tumens, siue Græcus studio sapientiæ naturalis inflatus, prius quàm iustificetur per fidem Christi, conclusus est sub peccato: & si in sua infelicitate persistit, ira Dei manet super eum, illa scilicet in Adæ præuaricatione contracta, de qua Apostolus loquitur, dicens: * *Et vos cum effectis mortui delictis & peccatis uestris, in quibus aliquando ambulastis secundum seculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris huius, spiritus qui nunc operatur in filios dissidentiae, in quibus & nos aliquando cōuersati sumus in desiderijs carnis nostræ, facientes*